

*Terri Martin*, IMPERIJA „POLOŽITĚLNOJ DĚJATELNOSTI“. NACII I NACIIONALIZM V SSSR, 1923–1939. *Moskva 2011, 664 s.*–

Kniha profesora Harvardské univerzity Terriho Martina zasluhuje pozornost minimálně z jednoho důvodu. Jedná se totiž o další svazek dnes již zavedené série Historie stalinismu, ve které se v posledním desetiletí objevily skutečně stěžejní texty k dějinám SSSR. Mezinárodní redakční radě série se navíc daří dlouhodobě udržovat vysoký standard všech publikovaných prací.

Hlavním cílem recenzované knihy, založené na skutečně „masivním“ množství archivního materiálu (jak centrálních moskevských institucí, tak řady regionálních), je analýza evoluce národnostní politiky v SSSR od jeho vzniku do konce tzv. Velkého teroru.

Struktura práce se přidržuje obvyklého chronologického rámce, přináší tři relativně autonomní oddíly pojednávající o vzniku, vývoji a konci SSSR jako „impéria pozitivní diskriminace“. Na rozdíl od ruských či dříve sovětských autorů se Martin důkladně věnuje pozici Rusů v nově vytvářené struktuře národně-teritoriálních autonomií. Dotýká se tak dnes často diskutované otázky: Proč nikdy nevznikla v hierarchii SSSR, vycházející z etnického principu, výhradně ruská autonomie? Stěžejní část díla pojednává o institucionalizaci etnicity jako jednoho ze stěžejních pilířů existence nového státu. Martin analyzuje a komparuje základní principy bolševické národnostní politiky vůči jednotlivým regionům

a příslušným populacím. Díky autorovým mimořádným narativním schopnostem čtenář získává velmi barvitý obraz národnostních aktivit sovětských orgánů v neruských oblastech.

Zrod národní kultury, národních jazyků či elit jde ruku v ruce s jejich zdánlivou derusifikací v podobě „ponárodnění“ (korenizacija) místního stranického aparátu či administrativy. Rozchod s tradicí symbolizující zaostalost autor patrně na celosvazové úrovni nejlépe demonstruje na projektu tzv. latinizace, tedy přechodu psané formy jazyka z azbuky či arabsko/perského písma na latinskou abecedu. Centrem řízený tučně dotovaný podnik se měl postupně týkat všech neslovanských populací země, ale skončil tam, kde vlastně začal, tedy u azbuky. T. Martin si v této souvislosti často klade otázky po smyslu bolševické národnostní politiky, která by se nezasvěcenému pozorovateli mohla zdát nesystémová, krátkozraká či nahodilá. Analyzuje zdánlivě protichůdná rozhodnutí centra a upozorňuje na přímou souvislost, ba podmíněnost vývoje na domácí a mezinárodní scéně.

Za hlavní přínos knihy považují nové, neortodoxní pohledy na národnostní politiku SSSR, které bezpochyby vycházejí jak z důkladné obeznámenosti s problematikou, tak také z odlišné vědecko-badatelské tradice autorovy mateřské země. Porovnáme-li recenzované dílo s obdobně zaměřenými tituly, musí čtenáře zaujmout Martinova striktní snaha po globálním pohledu, tedy volba příkladů ze všech koutů bývalého SSSR. Publikace jako celek působí mimořádně přesvědčivě, argumentace

autora se opírá o detailní analýzu jednotlivých problémů – mnohé poznatky tak budou mít do budoucna jistě formativní charakter. Hutný text je vhodně prokládán množstvím tabulek, které práci jednoznačně okysličují. Recenzovaná publikace jednoznačně patří k tomu nejlepšímu, co se v posledních letech na knižních pultech k tématu stalinismu objevilo.

Závěrem si přesto neodpustím jedno povzdechnutí. Specifika ruského knižního trhu jsou sice kapitolou samou o sobě, ale náklad 1 500 kusů představuje dnes u vědeckých titulů (bohužel) běžný standard. Vezmeme-li v úvahu „povinné výtisky“ pro nekonečnou řadu ruských institucí, jedná se navíc i v případě takto mimořádné publikace o čirou dobročinnost.

*František Bahenský (EÚ AV ČR, v. v. i.)*

*Rumyana Georgieva, BULHAŘI V ČECHÁCH. KULTURNÍ CHARAKTERISTIKY, IMIGRAČNÍ PROCES A SPOLEČENSKÁ INTEGRACE V SOUČASNÉ DOBĚ. FHS UK, Praha 2011, 177 s.–*

Publikace Rumyany Georgievové se věnuje zhodnocení dlouhodobých výzkumů bulharské národnostní menšiny žijící v ČR. Sama autorka je bulharské národnosti, můžeme tedy říci, že se ve své práci zaměřila na „vlastní“ skupinu. Takový postup s sebou přináší řadu výhod, především z jazykového a kulturněhistorického pohledu, ale zároveň se mohou objevit některá úskalí – příslušník té které etnické skupiny má tendenci pojímat některé věci jako běžné a nezajímavé (všední) a při svém výzkumu je vynechávat či přehlížet, nebo naopak klást na vybrané problémy zvláštní

důraz, který neodpovídá objektivní realitě z důvodů existence např. národních stereotypů apod. Rumyana Georgievová je sice velmi mladá autorka, ale můžeme již na tomto místě konstatovat, že se jí podařilo vše dobře vyvážit a vytvořit publikaci opravdu na úrovni. Jedním z důvodů tohoto úspěchu je bezesporu velmi dobrá orientace autorky v současných teoriích výzkumů migrací, procesů jako akulturace či integrace, apod.

Úvod knihy obsahuje srozumitelné objasnění základního okruhu otázek, na něž se autorka při svých výzkumech soustředila. V první části, *Integrace z hlediska státních politik*, se hlouběji noří do velmi složitě, neustále se měnící a zdaleka ne vždy logické a funkční problematiky přístupu České republiky k imigrantům, k vlastním národnostním menšinám a pokusu motivovat vzdělané a odborně zdatné pracovníky k příchodu k nám – projekt tzv. zelených karet. Tento oddíl je relativně hodně teoretický a autorka se spíše snaží předkládat některé současné odborné názory na danou problematiku, aniž by je sama výrazněji komentovala. To ale neznamená, že nepozorňuje na některé zásadní nedostatky zákonného rámce ČR v přístupu k cizincům a vlastním národnostním menšinám.

Hlavní důraz práce je položen na následující oddíly. Druhý, s názvem *Imigrace Bulharů do ČR od počátku 90. let 20. století do současnosti*, vcelku i za pomoci řady tabulek a grafů poučeně charakterizuje tzv. novou bulharskou migraci do ČR (starší vlny migrace byly dvě a lze je vymezit zhruba jako starou – do roku 1948 a následně jako novější – 1948–1989), přičemž nechybí ani demografický rozbor, včetně sociálního statutu a vzdělání Bulharů v ČR.